

Q.P. Code : 32365

[Time: Three Hours]

[Marks:100]

Please check whether you have got the right question paper.

- N.B:
1. All questions are compulsory.
  2. Draw diagram/maps wherever necessary.
  3. Figures to the right indicated full marks.
  4. Attach the maps to your answer paper.

- Q. 1** A) On the outline map of Mumbai supplied to you marks and name the following. (10)
- a) A vegetable and fruit market.
  - b) A slum area
  - c) A beach in Mumbai
  - d) A cave in northern part of Mumbai.
  - e) Airport
  - f) An area of bird sanctuary
  - g) A railway junction on central railway line
  - h) A dockyard in Mumbai
  - i) Any one religious center
  - j) A solid waste dumping yard

- Q. 1** B) On the outline map of Konkan supplied to you mark and name the following. (10)
- a) Ratnagiri district
  - b) A port in Sindhudurg district
  - c) A ghat in Raigad district
  - d) A centre of fruit canning
  - e) A fort in Thane district
  - f) A hill station in Raigad district
  - g) Any one Hot spring
  - h) An earthquake prone area
  - i) Flood prawn area
  - j) A beach in Ratnagiri district

- Q. 2** A) What is meant by waste? Elaborate different sources of waste generation. (10)
- B) Describe different methods of waste management with specific reference to domestic waste. (10)
- OR**
- C) Explain the present solid waste management methods practiced in Mumbai.
- D) State the role of citizens in controlling solid waste generation in rural environment.

- Q. 3** A) What is meant by land desertification? Explain different causes and effects of desertification. (10)
- B) Define hunger. State different factors of food security in developing region. (10)
- OR**
- C) What is meant by global warming? Explain different causes and impacts of global warming. (10)
- D) State different causes of water pollution. How can we reduce pollution of water?

- Q. 4** A) State the importance of tourism, with special reference to developing region. (10)
- B) Elaborate the challenges faced by India in tourism section. (10)
- OR**

- Q. 4** C) What are the advantages of ecotourism in India? (10)
- D) State in brief different economic, socio-cultural advantages and disadvantages of tourism. (10)

- *****

Q.P. Code : 32365

[वेळ : ३ तास]

[गुण : १००]

Please check whether you have got the right question paper.

- सूचना :
1. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहे.
  2. आवश्यक तेथे नकाशे आणि आकृत्या काढा.
  3. उजव्या बाजूकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  4. नकाशा पुरवणी उत्तरपत्रिकेस जोडा.
  5. इंग्रजीतील प्रश्नपत्रिका मुळ मानवी.

प्र.१.अ) तुम्हाला पुरविलेल्या मुंबईच्या नकाशा आराखड्यात खालील बाबी दाखवा व नावे द्या.

१०

- अ) एक फळे आणि भाजी बाजार
- ब) एक झोपडपट्टी विभाग
- क) मुंबईतील एक चौपाटी
- ड) मुंबईच्या उत्तरभागातील एक गुहा
- इ) विमानतळ
- फ) पक्षी अभयारण्य विभाग
- ग) मध्य रेल्वेवरील जंक्शन
- ह) मुंबईतील एक गोदी
- ई) एक धार्मिक स्थळ
- ज) धन कचरा प्रेषण केंद्र (डंपिंग)

ब) तुम्हाला पुरविलेल्या कोकणाच्या नकाशा आराखड्यात खालील बाबी दाखवा व नावे द्या.

१०

- अ) रत्नागिरी जिल्हा
- ब) सिंधुदुर्ग जिल्ह्यातील एक बंदर
- क) रायगड जिल्ह्यातील एक घाट
- ड) फळ प्रक्रियाकेंद्र
- इ) ठाणे जिल्ह्यातील एक किल्ला
- फ) रायगड जिल्ह्यातील थंड हवेचे ठिकाण
- ग) कोणताही एक उष्ण पाण्याचा झरा
- ह) भूकंप प्रवण क्षेत्र
- ई) पुर प्रवण क्षेत्र
- ज) रत्नागिरी जिल्ह्यातील चौपाटी

प्र.२. अ) 'कचरा' म्हणजे काय? कचरा निर्मितीचे विविध स्रोत सांगा.

१०

ब) घरघुती कचऱ्याच्या अनुरोधाने कचरा व्यवस्थापनाच्या विविध पद्धतींचे विवेचन करा.

१०

किंवा

क) मुंबईतील प्रचलित असलेल्या घनकचरा व्यवस्थापनाच्या पद्धती सांगा.

१०

ड) ग्रामीण पर्यावरणामधील घनकचरा निर्मिती नियंत्रित करण्यामध्ये नागरिकांची भूमिका स्पष्ट करा.

१०

Q.P. Code : 32365

- प्र.३ अ) जमिनीचे वाळवंटीकरण म्हणजे काय? वाळवंटी करणाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा. १०
 ब) 'उपासमार' या शब्दाची व्याख्या द्या. विकसनशील प्रदेशा मधील अन्नसुरक्षेचे विविध घटक सांगा. १०
 किंवा
 क) जागतिक तापमान वाढ म्हणजे काय? जागतिक तापमान वाढीची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा. १०
 ड) जलप्रदूषणाची विविध कारणे सांगा. जलप्रदूषण आपण कसे कमी करू शकतो?. १०
- प्र.४ अ) विकसनशील प्रदेशाच्या अनुरोधाने पर्यटनाचे महत्व स्पष्ट करा. १०
 ब) पर्यटन क्षेत्रामध्ये भारताला येणाऱ्या विविध आव्हानांचे विविचन करा. १०
 किंवा
 क) भारतातील निसर्ग किंवा पर्यावरणीय पर्यटनाचे फायदे कोणते? १०
 ड) पर्यटनाचे आर्थिक, सामाजिक व सांस्कृतिक फायदे व तोटे थोडक्यात सांगा. १०
- प्र.५ अ) "चिपको चळवळ" भारतातील एक आद्य पर्यावरणीय चळवळ मानली जाते. विशद करा. १०
 ब) भारतातील कोणतेही पाच पर्यावरण संरक्षण कायदे स्पष्ट करा. १०
 किंवा
 क) शाश्वत विकासाच्या संदर्भात पर्यावरणीय व्यवस्थापनाचे महत्व सांगा. १०
 ड) पर्यावरणाचा दर्जा राखण्यासाठी आंतरराष्ट्रीय नामांकने संस्थेची तत्वे (I.S.O) कशी उपयोगी पडतात ते सांगा. १०

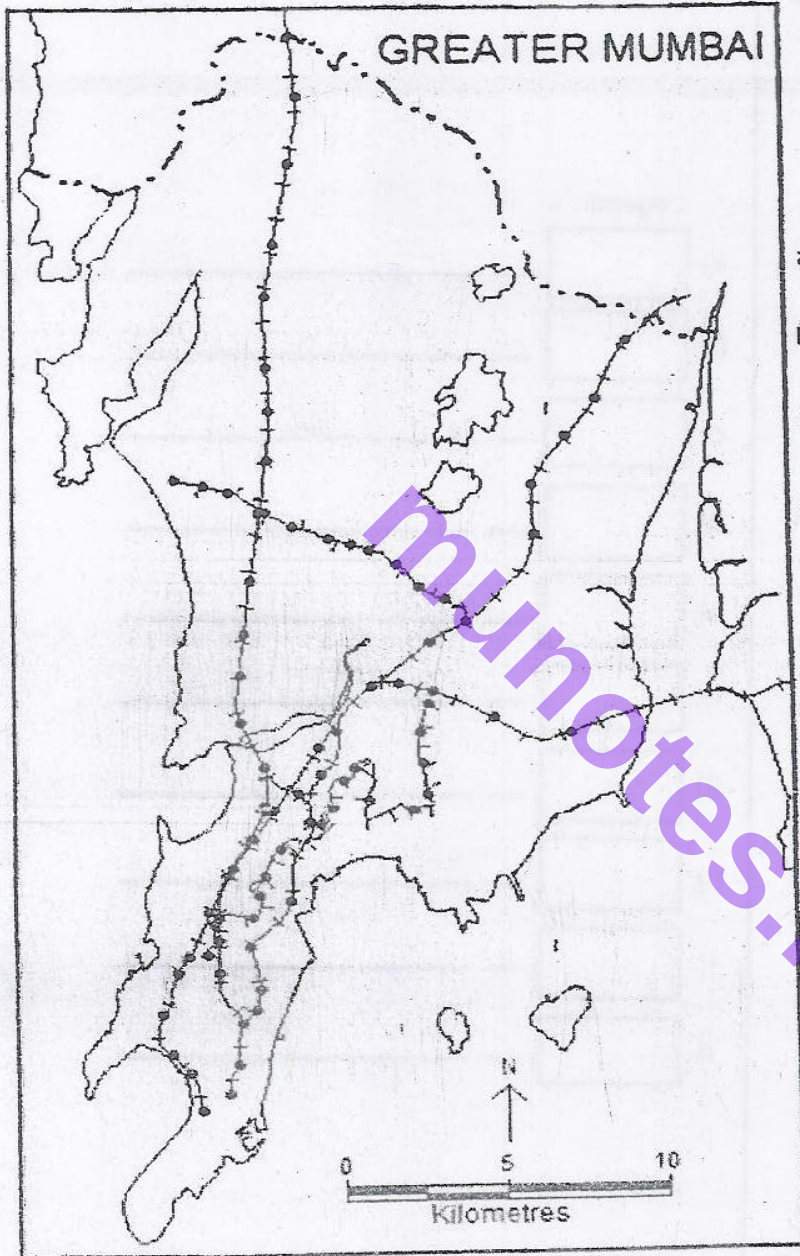
*****

Q.P. Code : 32365

Que 01 A

Seat Number _____

Sign of Invigilator _____

Legend -

a)	____	_____
b)	____	_____
c)	____	_____
d)	____	_____
e)	____	_____
f)	____	_____
g)	____	_____
h)	____	_____
i)	____	_____
j)	____	_____

Q.P. Code : 32365

Que. 01. B

Seat Number _____

Sign of Invigilator : _____

Legend : -

- a) ☐ _____
- b) ☐ _____
- c) ☐ _____
- d) ☐ _____
- e) ☐ _____
- f) ☐ _____
- g) ☐ _____
- h) ☐ _____
- i) ☐ _____
- j) ☐ _____